

Jaan Aru raamatu “**Loovusest ja logelemisest**” alanimetust ütleb väga selgelt, mida kõike teosest leida võib – nutineedusest, mõtteväljatusest ja laste arengust.

See on üks nendest raamatutest, mida võiks ja peaks lugema iga lastega töötav spetsialist. Olen ka seda meelt, et meie klassikaline haridussüsteem ei toimi enam nii tulemuslikult kui võiks ning tänapäeval on olemas efektiivsemaid alternatiive. Järjest enam on õpetajaid, kes märkavad ja kasutavad uut moodi lähenemisi, kuid süsteem kui selline vajab muudatust. Jaan Aru räägib väga paeluvalt ning lihtsate, kuid konkreetsete näidete najal, mida võiks silmas pidada lapsi õpetades ja kas neid ongi nii väga vaja õpetada, kuidvõrd tulemuslikum on suunata nende huvi ise uut õppima ja tundmatut uurima.

Raamatu sihtrühmaks on iga inimene, kellel ei ole püsivust seda raamatut lugeda

Igaühele on raamatus sisalduv teadmine hädavajalik, kui on plaan kasulik lugemine ette võtta, kuid ei ole jaksu seda lugeda, ei ole püsivust seda lugeda või ei on raske keskenduda, et lugeda.

Ehkki mina vaatan seda raamatut kui miskit, mis võiks olla lapsevanemale ja õpetajale hea lugemisvara, siis reaalsus on see, et tänased noored täiskasvanud – ka lapsevanemad ja õpetajad – kuuluvad ka ise nende hulka, kes on nutiseadmetega olnud aastaid kokkupuutes ning võivad ise olla sattunud helendavate ekraanide küüsi. Niisiis, seda raamatut võiks lugeda igaüks.

Me kõik tahame, et me ise ja meie lapsed oleksid vastutust võtavad, et me ei oleks suunatud ja juhitud kellegi teise poolt, et meie otsused oleksid meie omad, mitte kellegi poolt märkamatuks nn ette söödetud. Nutimaailmas toimub see oluliselt kiiremini kui miski muu seda suudaks. Just seetõttu ongi vaja hoiduda lastel nutiseadmetest ja lapsevanemal aidata leida lapsele teisi võimalusi suhtlemiseks, enese ja maailma avastamiseks.

Piiramatu nutiseadme võimaldamine lapsele on täiskasvanu vägivald lapse suhtes

Me saame anda lapsele ainult talle eakohaseid valikuid ning see, kas õhtusöögiks on kauss komme või tatar, ei ole talle eakohane valik. Samuti ei ole talle eakohane valik see, kas tal peaks tema vanuses olema nutiseade või sellele ligipääs nagu ka see, kui palju ja mida ta nutiseadmetest kasutada võib. Täiskasvanu vastutab lapsele parima arengukeskkonna loomise eest kuni lapse täiskasvanuks saamiseni.

Rohkest ekraanielust algab teekond selles suunas, kus oma mõtlemist on aina vähem vaja ja vilkuvad huvitavad pildid ekraanil kinnistavad pilgu etteantu külge, et hoida teda veel ja veel ekraani jälgimas. Lastel ei ole sotsiaalset kogemust määral, mis võimaldaks ise piire tõmmata naudingut ja sellest eemaldumise vahele. Lastele on vaja selleks lapsevanemat ja kui ka tema seda ei tee, siis isiklikult arvan, et tegu on täiskasvanu kuritahtliku lähenemisega ja lapse heaolu eiramisega.

Inimese aju on imeline

Aju on laisk, kui talle ei panda kohustuseks otsuseid teha ja midagi mõelda, siis ta ei tee seda. Lapsevanema ja õpetaja peamine vastutus on anda ajule tööd, et ta areneks, et loovus areneks, et tuleks põnevaid mõtteid. Lapsed loovad nii ägedaid mängu ei millestki, aga nad loovad neid ainult siis, kui nad ei ole ninapidi ekraanis. Ajus on erinevad piirkonnad, mis reageerivad

erinevatele stiimulitele ja Jaan Aru toob välja väga olulise teadmise meie ajust. Heroiini doos mõjutab meie ajus sama piirkonda, mida ekraani tarbimine. Tõsi, heroiin on palju intensiivsem oma mõjuga, aga seda ei võta me ju voodisse õhtul kaasa, veel vähem – ei anna kätte oma lasteaiaaegsele lapsele. Miks anname küll ekraane?

Selle raamatu puhul häiris mind ainult kaks teemat 😊

Esiteks räägib Jaan Aru siin psühheedeelsest teraapiast. Ma ei ütle, kas olen selle poolt või vastu, sest tunnistan, olen liiga vähe uurinud konkreetse teraapia tausta. Mida ma ei soosi, on sellise teema kajastamine raamatus, mida loeb väga erinev sihtgrupp. Seda ei pruugi lugeda kõik need, kes saavad aru, et tegu on riskantse ja tugevat kontrolli vajava teraapiaga ja võivad võtta sõnasabast kinni ning teha omaalgatuslikku teraapiat. See raamat on nii oluline ja hea sisuga, et seda võiks lugeda igaüks, olenemata tema sotsiaalsest taustast või akadeemilisest edasiminekust. Küll aga sellise sõnumi andmine teatud sihtgrupile võib olla lisarisk.

Teiseks puudutas Jaan Aru oma raamatus covid pandeemiast tulenenud olukorda, mis teatavasti jagas maailma, sh Eesti inimesed justkui õigeks ja valeks. Viited sellele, et mõni lähenemine on või ei ole õige, võiks jääda olemata raamatutes, mille sisu fookus on ju millelgi nii olulisel nagu on seda vastutuse võtmine ja oma või oma lapse aju potentsiaali avardamine. Must-valge maailmakäsitluse võimalus võib luua asjatut vastuolu ja sellega kogu muu väärtusliku seada ka kellegi poolt küsitavuse alla.

Kokkuvõttes on tegemist suurepäraselt nutimaailma mõju analüüsiva raamatuga

Väga selgelt jääb kõlama sõnum, et ei ole üks või teine laps loovam või andekam, neil on lihtsalt erinevad võimalused avaldada oma mõtteid ja loovusel lennata lasta. Raamat aitab mõista, kuidas on võimalik jõuda eneseteostuseni, mida tegelikult igaühe aju meist soovib. Minu lemmikosa on haridussüsteemi puudutav. Kellelgi ei ole voli kontrollida peredes toimuvat, puudub kõikehõlmav vanemaharidus, lapsevanemaks võib saada igaüks. Riik saab hoida ja arendada haridussüsteemi kaudu ja seal tehtav toetab või muudab väga paljusid elusid, mitte ainult teadmiste omandamise osas, vaid inimeseks kasvamise teel. Väga-väga suur ja teadlik rõhk peaks olema arengutega kaasamineval haridussüsteemil, sellest süsteemist tulevad inimesed juhivad tulevikus maailma ja nemad saavad tagada avatud ning eakohasust arvestava haridussüsteemi jätkusuutlikkust. Meil, täiskasvanutel, jääb täna küsida, kas me tahame, et tänased lapsed juhiksid oma mõistusega meie maailma või et nad alluksid nutiseadmete algoritmidele ettesöödetule?

Tallinn, 2023

Retsensiooni koostaja:

Mina olen Maria-Helena ja teen Mahenas (www.mahena.org) nn kvaliteedikontrolli raamatutele, mida lugeda soovitame. Oleme Mahenas võtnud sihiks esitleda avalikkusele neid raamatuid, mis on ilmunud eesti keeles ja mida me soovitame ka laiemale lugejaskonnale, et paremini

mõista inimest ja suhteid ja raskustega toimetuleku võimalusi,
<https://mahena.org/mahena/infoaegas/raamatu-tutvustus.html>.

Olen seda tüüpi lugeja, kes naudib iga sõna läbi lugemist, vahel ka mitu korda, sest diagonaalis lugemisel on küll oma eelis kiiruse osas, kuid selle kasuks otsustan ma vaid tekstide puhul, mis on mingil põhjusel vajalikud, kuid mille kasulikkus või huvitatavus on küsitavad.

Viimasel ajal ei kõneta mind ilukirjandus, mingil põhjusel igatsen ma just aime- või tõsist teaduskirjandust ja jagan rõõmuga oma lugemiskogemust ka teistega. Selge on see, et mis üht kõnetab, see teist ei pruugi kuidagi puudutada, ja ajas võib muutuda minu fookus.

Arutelud loetud raamatute teemal on Mahena FB kommentaarides alati väga oodatud,

<https://www.facebook.com/mahena.keskus>.

Lugemine on lõputu avastamine!